

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **ЦАПІВ АЛЛИ ОЛЕКСІЇВНИ** на тему
**ПОЕТИКА НАРАТИВУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ
 ТЕКСТІВ ДЛЯ ДІТЕЙ**, подану на здобуття наукового ступеня
 доктора філологічних наук зі спеціальності 10. 02. 04 – германські
 мови

Всі ми родом із дитинства. Ця теза вже стала *common place*, тобто банальністю. Але в тому дослідженні, що сьогодні представлено на захист, вона отримує нове дихання. Дитяча література, особливо початкового періоду дитинства (від двох до семи років) має надзвичайний вплив на формування людського світогляду, адже це період найбільш інтенсивного розвитку дитячого мозку, його когнітивних здібностей, період становлення дитячої особистості в плані психології, як відомо, 7 років є критичним віком для успішної соціалізації дитини. У цьому віці культурне середовище, в якому існує дитина, складається, зокрема, із віршиків, рахівничок, пісеньок. Він чує їх від дорослих, він гортає сторінки книжки із яскравими малюнками, а сучасні діти іще і занурені в ілюзорний світ гаджетів, де персонажі рухаються, розмовляють, співають, навчають дітей рахувати і т.інш. У результаті формується той самий перший культурний шар, який надходить до дитини із світу дорослих, він, зрозуміло, представлений певною мовою, але не тільки. Цей шар обов'язково просякнутий архетипами відповідної етнокультури, її реаліями, хронотопом, її героями та антигероями.

Дисертація Алли Цапів зосереджена на англійськомовній дитячій літературі, в якій авторка окремо розглядає наратив англійських, американських та австралійських художніх текстів (що висвітлено у відповідних розділах роботи). Дисертантка ставить за мету виявити і дослідити лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні та мультимодальні особливості творення поетики наративу в цих творах і формулює задачу,

зокрема, побудувати домінантні моделі нарації англійських, американських та австралійських художніх наративів для дітей щоб на такій основі встановити їх культурологічні особливості.

Таке спрямування дослідниці видається мені *актуальними* і надзвичайно цікавим, а розроблена нею комплексна методика поетико-наратологічного аналізу художніх текстів і запропонована в цій роботі типологія художніх наративів для дітей є науково валідними і перспективними в сучасній лінгвопоетології, лінгвостилістиці, теорії цілого тексту і, звичайно, в лінгвокультурології. Спектр практичної цінності рецензованої праці також сягає можливості продуктивного використання матеріалів, міркувань і умовиводів дисертаційної роботи в практиці навчання майбутніх філологів, психологів, фахівців у сфері лінгводидактики, а також у написанні ними кваліфікаційних науково-дослідних робіт масштабу бакалаврських, магістерських і дисертаційних робіт.

Особливу похвалу хочу висловити дисертантці відносно іще однієї, окрім культурологічної, грані її дослідження – семіотичній. У сформульованій на початку роботи *гіпотезі* Алла Цапів говорить про кореляцію між мультимодальністю досліджуваних текстів і ефективністю їхнього впливу, зокрема: вербальний та невербальний семіотичні модули, за допомогою яких конструється наратив, апелюють до різних сенсорних систем читача, що забезпечує особливий естетико-етичний вплив на читача-дитину та активує дитячу допитливість.

На підтвердження цієї складової висунутої гіпотези дисертантка у окремому (третьому) розділі всебічно аналізує вербальні та невербальні засоби творення поетики наративу, доводячи, що тут наявна візуальна образність (візуальні метафори, візуальне художнє порівняння), взаємодія іконічних та конвенційних семіотичних знаків, реалізація категорії інтертекстуальності та інтервізуальності. Мене зацікавили також спостереження Алли Цапів над т.зв. *наративною лакуною*, яка з'являється у разі інконгруетністю піктографічного і вербального наративів. Як вважає

дисертантка, це виступає умовним простором для читацької уяви між тим, що виражено вербально, і тим, що відображено візуально. Така лакуна активує допитливість читача-дитини, занурює його у художній світ і у такий спосіб сприяє активації його наративної імерсії. Побіжно зауважу, що термін *наративна імерсія* мені теж сподобався.

Наукова новизна рецензованого дослідження є безсумнівною. Про це свідчать запропоновані уперше в теорії нарації наративні моделі *Квест*, *Карусель*, *Пазл* та *Криве дзеркало*, за якими конструюється художня оповідь. **Новизною** відзначається запропоноване тлумачення поняття художнього *етнонаративу* для дітей як особливого типу художньої оповіді, у якому актуалізовано знання, виведені з етноархетипів (цінностних констант національної культури етносу), етнореалій (національно-специфічних артефактів певної етнокультури), міфологем (згорнутого змісту міфа).

Достовірність отриманих висновків і тверджень не викликає жодних сумнівів, **об'єктивність і доказова** сила виконаного дослідження базується на адекватному доборі матеріалу аналізу, який є кількісно і якісно збалансованим: (в рівних частинах) англійські, американські та австралійські художні тексти для дітей *різних жанрів* – народні та літературні казки, казки-повісті, короткі оповідання для дітей, ілюстровані казки та оповідання, графічні оповідання, комікси, графічний пастиш. Загальна кількість умовних сторінок майже 4 000. Використані методи наукового аналізу і узагальнення, що були отримані, є переконливими і ефективними.

Теоретичне підґрунтя, на яке спиралась Алла Цапів, свідчить про її наукову сумлінність, допитливість, я би сказала, *вправність*: опрацьовано більше п'ятисот теоретичних джерел сучасної і класичної наукової літератури (515 позицій) і серед них більше двох третин іноземні джерела (320 позицій, або 62%). Всі вони вжиті в тексті роботи у вигляді доцільних цитат або посилань.

Жанр відгуку офіційного опонента вимагає від мене висловити певні критичні міркування стосовно можливого подальшого вдосконалення

роботи. Отже наголошуючи на новаторському і серйозному науковому доробку Алли Цапів, сформулюю коментарі і запитання, які виникли у мене під час ретельного ознайомлення із рецензованою дисертацією.

1. Повністю погоджуюсь із тезою про новий напрям, започаткуванням нового напрямку наратологічних досліджень, але критично ставлюсь до його назви – *поетологічна наратологія*. І ось чому: назва заширока для того, що започатковано Аллою Цапів. Дисертантка залишила неназваним об'єкт дослідження, який є лише *одним* із можливих (але ж не *єдиним*). Безліч наративних текстів інших жанрів і навіть стилів можуть бути дослідженими *поетичною наратологією*, навряд чи всі такі тексти можуть недиференційовано аналізуватись за методологією А.Цапів, методами А.Цапів, за моделями (нагадаймо: ігровими) А.Цапів, попри твердження дисертантки, що створено "універсальну модель для аналізування наративних текстів (яка) може бути екстрапольована на вивчення художніх наративів інших жанрів, зокрема фентезі". На завершення першого оглядового розділу роботи дисертантка пише "Поетика наративу художніх текстів для дітей постає лінгвокреативною та комунікативно-прагматичною діяльністю автора і читача..." (с.113). Така назва нового напрямку є точною, хоча, мушу взнати, не такою лаконічною, як та, що підлягає критиці.

2. Розділ IV детально описує кореляцію наративної моделі (*квест, криве дзеркало, карусель*) і етноспецифічної атрибуції текстів (приналежність до англійської, американської і австралійської дитячої літератури). Моє запитання:

(*) Чи всі тексти певної етноспецифічної групи реалізують відповідну наративну модель? Тобто всі англійські дитячі тексти – це *квест*, всі американські – *криве дзеркало*? Чи, можливо, їх там переважна більшість, а решта іще якась?

(**) Як ви можете пояснити такий етноспецифічний "ухил" дитячої літератури? Це якимось чином перегукується із самоідентифікацією, *ауто/гетеростереотипами* англійців, американців, австралійців?

3. Рисунок 2.3 (с.130) пропонує "Типи наративів за превалюючим семіотичним модусом..." Серед 5 представлених моделей наративів 4 – це двоскладові моделі (вербально-графічні, вербально-візуальні...) Але 1 модель має єдину складову, це вербальні наративи. То про яке превалювання тут може йтися? Вони напевне є виключно вербальні.

До цього супутні запитання, які стосуються саме них (виключно вербальних).

(*) Яка питома вага таких текстів для дітей у загальному корпусі вибірки?

(**) Чи спостерігається якась хронологічна закономірність у їх використанні? Інакше кажучи, чи можна припустити, що спочатку у дитячій літературі були виключно вербальні тексти і лише згодом, із розвитком поліграфії, з'явилися мультимодальні твори для дітей?

Зміст цієї частини мого відгуку так само як і відгук у цілому з очевидністю демонструє мою велику зацікавленість у рецензованому дослідженні Алли Олексіївни Цапів, яка обрала тему надзвичайно актуальну для сучасної лінгвістики, розкрила її у повному обсязі, адекватно відбила всі тези дослідження, висновки і міркування у 32 наукових публікаціях належного рівня. Зміст автореферату відповідає всім аспектам реферованої в ньому дисертації. Це дає підстави стверджувати, що дисертація **Алли Олексіївни Цапів "Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей"**, подана на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10. 02. 04 – германські мови є самостійним, оригінальним та завершеним дослідженням актуальної проблематики мовознавства, яке демонструє новий підхід до аналізу сучасної англійськомовної дитячої літератури.

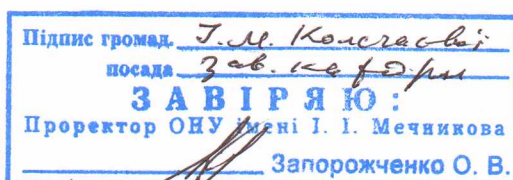
Заявлену мету досягнуто. Отримані результати і висновки є достовірними. Новизна, теоретичне й практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження дозволяють стверджувати, що воно відповідає

шифру спеціальності 10.02.04 – германські мови, а також вимогам до докторських дисертацій "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 607 від 15.07.2020 р.). Беручи до уваги все вищезазначене, вважаю, що **Алла Олексіївна Цапів** цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри лексикології
і стилістики англійської мови
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

Ірина Колегаєва

Відгук одержано 11.09.2020р.

Вчений секретар спецради Мр. Г. Г. Морозова